
RKTL:n työraportteja 49/2014

Metsästyskoirien suojaaminen susilta

Milla Niemi, Jani Pellikka & Juha Hiedanpää

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Helsinki
2014

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2014

ISBN 978-952-303-198-2 (Verkkajulkaisu)

ISSN 1799-4756 (Verkkajulkaisu)

RKTL 2014

Kannen valokuva: Milla Niemi

Kuvailulehti

Tekijät Milla Niemi, Jani Pellikka & Juha Hiedanpää			
Nimeke Metsästyskoirien suojaaminen susilta			
Vuosi 2014	Sivumäärä 26	ISBN 978-952-303-198-2	ISSN 1799-4756
Yksikkö/tutkimusohjelma Tutkimus- ja asiantuntijapalvelut			
Hyväksynyt Päivi Eskelinen			
Tiivistelmä <p>Tässä raportissa esitellään vuonna 2014 toteutetun Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Suomen riistakeskuksen yhteishankkeen ”Metsästyskoirien suojaaminen susilta” keskeisimmät tulokset ja toiminnot. Raportti koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osan kirjallisuuskatsauksessa perehdytään susien ja koirien kohtaamisesta seuranneiden koiravahinkojen syihin ja esitellään vahinkojen tilastointi- ja korvauskäytäntöjä sekä vahinkojen ennaltaehkäisyssä kokeiltuja menetelmiä. Toisessa osassa kuvataan hankkeen tueksi perustetun työryhmän työskentelyä ja työryhmätyön tuloksia sekä esitellään lyhyesti muita hankkeen toimintoja. Lopuksi esitellään lyhyesti tulevaisuuden tutkimus- ja kehitystarpeita. Vaikka raportin taustoittava osuus ja työryhmätyöskentely on esitetty selkeyden vuoksi erillisinä osioina, ovat ne syntyneet vuorovaikutuksessa. Raportti on tarkoitettu työkaluksi suden kannanhoitosuunnitelman päivitystyöhön, mutta samalla se toimii kaikkien aiheesta kiinnostuneiden suomenkielisenä lukupakettina.</p>			
Asiasanat susi, kannanhoitosuunnitelma, metsästyskoirat, koiravahingot, työryhmä			
Julkaisun verkko-osoite http://www.rktl.fi/www/uploads/pdf/uudet%20julkaisut/tyoraportit/metsastyskoirien_suojaaminen_susilta			
Yhteydenotot Jani Pellikka, jani.pellikka@luke.fi			
Muita tietoja			

Sisällys

Kuvailulehti	3
1. Johdanto	5
2. Suden aiheuttamat koiravahingot	5
2.1. Suden aiheuttamat koiravahingot – lyhyt kirjallisuuskatsaus	5
2.1.1. Suden ja koiran kohtaaminen	6
2.1.2. Koiravahinkoon johtavat syyt	6
2.2. Koiravahinkojen korvaus ja tilastointi Suomessa	7
2.2.1. Riistavahinkorekisteri	8
2.2.2. Yksityishenkilön ylläpitämä palvelu	9
2.2.3. Riistavahinkorekisterin ja yksityishenkilön karttapalvelun vertaaminen	10
2.3. Vahingoilta suojautuminen	10
2.3.1. Susiliivit	10
2.3.2. Susikellot	11
2.3.3. Susien läsnäolon tunnistaminen	11
2.3.4. Metsästyskäytäntöjen muuttaminen	12
2.3.5. Koiria tappavien susiyksilöiden poistaminen	13
2.3.6. Muut suojauskeinot	13
2.3.7. Pakkotila	14
3. Hankkeen toiminnot	14
3.1. Työryhmätyöskentely	14
3.1.1. Työryhmän tavoitteet	14
3.1.2. Työryhmän kokoonpano	14
3.1.3. Työryhmän toimintatavat	15
3.1.4. Työryhmätyöskentelyssä esiinnousseet asiat	15
3.1.5. Palaute ja kokemukset työryhmästä työkaluna	20
3.2. Ideoiden kerääminen metsästäjiltä	21
3.3. Kokeiluhankkeiden käynnistäminen	22
3.3.1. Susiliivitesti	22
3.3.2. Susikellotesti	23
4. Tulevaisuuden tutkimus- ja kehitystarpeet	23
Viitteet	25

1. Johdanto

Susien ja koirien kohtaamisesta seuranneita koiravahinkoja ja niiden riskiä pidetään yhtenä suurimmista sudesta aiheutuvista ongelmista Suomessa. Susien hyökkäyksen kohteeksi joutuu meillä vuosittain muutamia kymmeniä koiria, joista karkeasti noin puolet on vapaana maastossa työskenteleviä metsästyskoiria. Lähes kaikki hyökkäyksen kohteeksi joutuneet koirat kuolevat tai loukkaantuvat vakavasti.

Suomalainen metsästyskulttuuri on kehittynyt vahvasti vapaana työskentelevien metsästyskoirien käyttöä suosivaksi. Koiraan sijoitetaan nykyisin paljon sekä ajankäytöllisesti että taloudellisesti: Metsästyskoiran kouluttaminen on monivuotinen prosessi, ja pennun hankintakustannukset muodostavat vain murto-osa koiran elinkaaren aikana syntyneistä kuluista. Sekä yhteiskunnallisten että yksilöllisten arvojen muuttuminen on saanut aikaan sen, että metsästyskoiria ei nähdä enää pelkästään työkoirina, vaan ne ovat lunastaneet paikkansa perheenjäseninä siinä, missä muutkin lemmikkieläimet.

Tehtävänsä koulutettu ja toimiva metsästyskoira on omistajalleen monella tavalla arvokas, ja koiran kuolema tai vakava loukkaantuminen suden hyökkäyksessä siten mittava menetys. Lisäksi pelkästään pelko mahdollisesta susivahingosta aiheuttaa huolta koiranomistajille.

Vapaana työskenteleviä metsästyskoiria voidaan yrittää suojata susien tekemiltä hyökkäyksiltä käytännössä joko tunnistamalla suden läsnäolo (esim. jälkien havainnointi, erilaiset seurantapalvelut) ja rajoittamalla riskialttiiksi tunnistetuilla alueilla metsästämistä tai käyttämällä koiralla erilaisia suojarusteita (esim. susiliivit, susikellot). Vapaana metsässä työskentelevien koirien suojaaminen on hyvin haastavaa: Eri suojauskeinojen teho tunnetaan toistaiseksi puutteellisesti, eikä yhtä, kaikille koirille sopivaa ja jokaisessa tilanteessa toimivaa suojauskeinoa ole olemassa.

Tässä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Suomen riistakeskuksen yhteishankkeessa selvitettiin kirjallisuuslähteisiin sekä haastatteluihin perustuen, minkälaisia ratkaisuja susien aiheuttamien koiravahinkojen ennaltaehkäisyssä käytetään. Yhdessä metsästyskoiraharrastajista kootun työryhmän kanssa pohdittiin parhaita keinoja suojauskäytäntöjen jalkauttamiseksi sekä pyrittiin ideoimaan uusia koiransuojaustapoja. Ehdotuksia ja ajatuksia toimivista suojauskeinoista pyydettiin tiedotusvälineiden välityksellä myös muilta aiheesta kiinnostuneilta metsästäjiltä sekä metsästyskoiranomistajilta. Lisäksi käynnistettiin pienimuotoiset susiliivi- ja susikellotestit, jotka toteutetaan metsästyskauden 2014/2015 aikana.

Tässä loppuraportissa vedetään yhteen puolivuotisen hankkeen keskeisimmät tulokset. Raportti on tarkoitettu työkaluksi suden kannanhoitosuunnitelman päivitystyöhön, mutta samalla se toimii kaikkien aiheesta kiinnostuneiden suomenkielisenä tietopakettina.

2. Susien ja koirien kohtaamisesta seuranneet koiravahingot

2.1. Suden aiheuttamat koiravahingot – lyhyt kirjallisuuskatsaus

Tässä kappaleessa esitellään lyhyesti susien aiheuttamista koiravahingoista sekä niiden ennaltaehkäisykeinoista tehtyjen tutkimusten ja selvitysten tuloksia. Kappaleen tarkoituksena on tarjota raportin lukijalle perustiedot vahingoista ja niiden taustalla vaikuttavista tekijöistä. Katsauksen pääpaino

on Pohjoismaissa. Esimerkiksi pohjoisamerikkalainen metsästyskulttuuri poikkeaa monilta osin – myös koirien käytön suhteen – fennoskandinaavisesta metsästysperinteestä (ks. Heberlein 2000), joten alueiden suora vertailu ei ole järkevää. Lukijan on myös hyvä huomata, että susien ja koirien kohtaamiseen ja edelleen koiravahinkojen syntymiseen vaikuttavia tekijöitä tunnetaan vielä kovin puutteellisesti, ja olemassa olevastakin tiedosta ja kokemuksista suuri osa on raportoitu ns. harmaana kirjallisuutena.

2.1.1. Suden ja koiran kohtaaminen

Vapaana maastossa liikkuva koira ja susi voivat kohdata joko sattumalta tai toisen osapuolen etsiytyessä tarkoituksella toisen luokse. Susi voi etsiä koiran hajun tai äänen perusteella esimerkiksi karkottaakseen tunkeilijan reviiriltään. Toisaalta koira voi jäljittää ja myös ajaa sutta. Kaikki suden ja koiran kohtaamiset eivät johda koiran kuolemaan tai vahingoittumiseen, vaan eläimet voivat joskus harvoin myös leikkiä tai jopa pariutua keskenään. Tarkkoja lukumääriä koirien ja susien kohtaamisista tai niiden seurauksista ei kuitenkaan ole, koska erityisesti vapaana liikkuvan metsästyskoiran ja suden kohtaamisen todentaminen on vaikeaa.

Kohtaamiseen johtavia tapahtumaketjuja tunnetaan huonosti, mutta vihjeitä tarjoaa ruotsalainen selvitys (Viltskadecenter 2007), jossa haastateltiin suden hyökkäyksen kohteeksi joutuneiden koirien omistajia. Noin puolessa niistä tapauksista, joissa koiranomistaja oli tietoinen tapahtumien kulusta, koira oli jäljittänyt tai ajanut sutta takaa ennen suden tekemää hyökkäystä. Näin karkeasti arvioiden puolet suden ja koiran kohtaamisista voisi johtua siitä, että koira syystä tai toisesta etsiytyy suden läheisyyteen.

On myös mahdollista, että koira ja susi tietoisesti välttelevät kohtaamista. Ruotsalaistutkijoiden toteuttamassa kokeessa jossa pantasusille soitettiin koiran haukkumista nauhalta, kääntyi suurin osa seuratuista susista pois päin haukusta (Viltskadecenter 2001).

Metsästyskoirien omistajat ovat päässeet todistamaan sellaisiakin suden ja koiran kohtaamisia, jotka eivät ole päätyneet aggressiiviseen yhteenottoon. Tällaisissa tapauksissa susia on havaittu tyypillisesti vain yksi (Niemi, julkaisematon haastatteluaineisto). On mahdollista, että varsinkin suurikoiset metsästyskoirat ovat yksinään liikkuvalla, nuorella ja kokemattomalla tai huonokuntoisella sudelle liian riskialtis saalis.

Mikäli suden ja koiran kohtaaminen on aggressiivinen, ovat koiran selviytymismahdollisuudet vähäiset. Dokumentoiduista hyökkäystilanteista suurin osa päättyy koiran kuolemaan (Kojola & Kuitinen 2002: 82 %; Backeryd 2007: 71 %; Edge ym. 2011: 82 %) tai vakavaan loukkaantumiseen.

2.1.2. Koiravahinkoon johtavat syyt

Susien aiheuttamien koiravahinkojen syystä on esitetty kaksi eri selitystä: koirat ovat sudelle joko helppoa ravintoa tai kilpailijoita, jotka pitää eliminoida.

Ruotsissa, jossa susien aiheuttamia koiravahinkoja on tutkittu jonkin verran, vaikuttaisi siltä, että koirat ovat susille enimmäkseen eliminoitavia kilpailijoita: Suurin osa hyökkäyksen kohteeksi joutuneista koirista on kuollut tai loukkaantunut nimenomaan metsästystilanteessa (Backeryd 2007). Suomessa vahinkoja tapahtuu suhteellisesti enemmän piha-alueella. Suhteellinen osuus kaikista vahingoista riippuu tarkastelussa käytetystä aineistosta, mutta se on vaihdellut noin 70 prosentista (Kojola ym. 2004) karkeasti noin puoleen (Tikkunen 2013; Lipsanen, julkaisematon aineisto). Kaksi

seikkaa viittaa siihen, että sudet käyttävät meillä koiria myös ravintoresurssina: pihassa tapahtuneiden vahinkojen osuus on suuri, ja sudet usein syövät tappamansa koiran (esim. Kojola & Kuittinen 2002).

Osa susista tai susilaumoista ei tapa koiria lainkaan, ja jotkut tappavat niitä vain hyvin harvoin. Toisaalta jotkut susiysilöt tai -laumat näyttävät erikoistuvan koirien saalistukseen (Tikkunen 2013) ja jopa etsivät koiria aktiivisesti (Fritts & Paul 1989; Kojola ym. 2004). Tapettu koira syödään usein (Kojola & Kuittinen 2002), mutta ei aina. Taipumus koirien saalistukseen saattaa periytyä opittuna käyttäytymisenä (Kojola ym. 2004). Tiedossa on joitakin tapauksia, joissa aikuinen susi on opettanut saaliin tappamista pennuilleen metsästyskoiran avulla (Niemi, julkaisematon haastatteluaineisto).

Pihassa koiran tappaa useimmiten yksinäinen susi tai kaksi yhdessä liikkuvaa sutta, metsästystilanteessa tapahtuneessa hyökkäyksessä susia on yleensä useampia kuin kaksi (Kojola & Kuittinen 2002; Tikkunen 2013). Sitä, miksi jotkut susiysilöt ja -laumat erikoistuvat koirien tappamiseen, ei tiedetä. Piha-alueella tapettujen koirien osalta on mahdollista, että koirat muodostavat yksinään liikkuville susille suhteellisen riskittömän ravintoresurssin.

Metsästystilanteessa susien hyökkäyksen kohteeksi on joutunut paljon ajokoiria (mm suomenajokoira) sekä pysäyttäviä hirvikoiria (mm jämtlanninpystykorva) (Backeryd 2007; Tikkunen 2013; Lipsanen, julkaisematon aineisto). Sekä ajokoirien että hirvikoirien käyttö on yleistä, ja ne työskentelevät äänekkäästi ja laajalla alueella (hirvikoirien käytöstä: ks. Niemi ym. 2014). Sekä ajokoirista että hirvikoirista löytyy myös petoeläimistä (esim. susi, karhu) kiinnostuneita yksilöitä joten on mahdollista, että osa koirista hakeutuu itse suden läheisyyteen.

Piha-alueella tapahtuneet hyökkäykset ovat tyypillisesti tilanteita, jossa omistaja on laskenut koiransa myöhään illalla tai aikaisin aamulla tarpeilleen. Osa tapetuista koirista on ollut kytkettynä juoksulankaan, ja satunnaisesti sudet ovat yrittäneet vierailia myös häkkimallisissa koiratarhoissa (Lipsanen, julkaisematon aineisto). Pihassa tapettujen koirien rodut vaihtelevat, joskin itäsuomalaisessa aineistossa suomenpystykorvat ovat vahvasti edustettuina (Kojola & Kuittinen 2002). Suomenpystykorvien osuutta aineistossa saattaa selittää paitsi rodun yleisyys, myös sille tyypillinen äänekkyys: pihassa haukkuvan koiran ääni kuuluu kauas ja voi herättää erityisesti koiria ravintoresurssinaan käyttämään erikoistuneiden susien huomion.

Yksittäisen koiran riski joutua suden hyökkäyksen kohteeksi riippuu ainakin koiran käyttömäärästä (metsästyspäivien määrä susialueella) sekä alueen susitilanteesta (susien määrä reviirillä, susien taipumus tappaa koiria). Riskiin voidaan yrittää vaikuttaa erilaisilla suojauskeinoilla (ks. kappale 2.3).

2.2. Koiravahinkojen korvaus ja tilastointi Suomessa

Suden tappamasta tai vahingoittamasta koirasta (tai kotieläimestä) voi hakea korvausta. Korvausta haetaan joko valtionkonttorilta tai, eläimen ollessa vakuutettu, vakuutusyhtiöltä. Vahinkotilastot perustuvat käsiteltyihin korvaustapauksiin.

Aikavälillä 2001–2011 Suomessa on tullut viranomaisen tietoon keskimäärin 27,5 susien aiheuttamaa koiravahinkoa vuodessa (ks. Tikkunen 2013). Toistaiseksi eniten vahinkoja tuli ilmi vuonna 2006, jolloin korvattiin 53 vahinkotapausta. Koiravahinkojen määrä on ollut ainakin osin yhteydessä susikannan tiheyteen: mitä enemmän susipentueita, sitä enemmän korvattuja vahinkotapauksia (Kojola, julkaisematon aineisto).

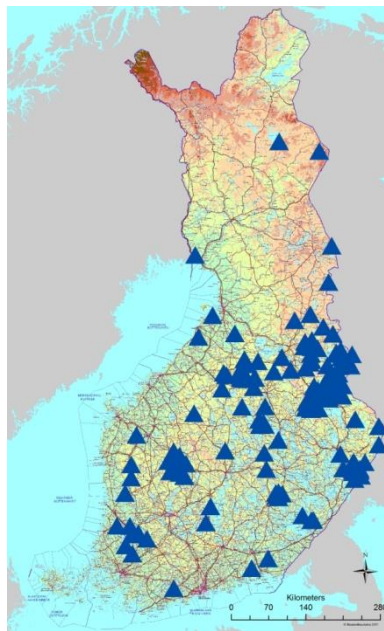
Kaikista suden tappamista tai vahingoittamista koirista ei haeta korvauksia lainkaan, tai niitä haetaan vakuutusyhtiön kautta. Siksi täysin kattavaa vahinkotilastoa ei ole saatavilla. Lisäksi on hyvä

huomata, että Suomen rajojen ulkopuolella tapahtuneita vahinkoja ei korvata valtion varoista, eivätkä nämä vahingot päädy tilastoihin. Käytännössä tällainen vahinko voi syntyä silloin, kun metsästyskoira seuraa riistaa Suomen puolelta Venäjälle ja joutuu susien tappamaksi Venäjän puolella.

2.2.1. Riistavahinkorekisteri

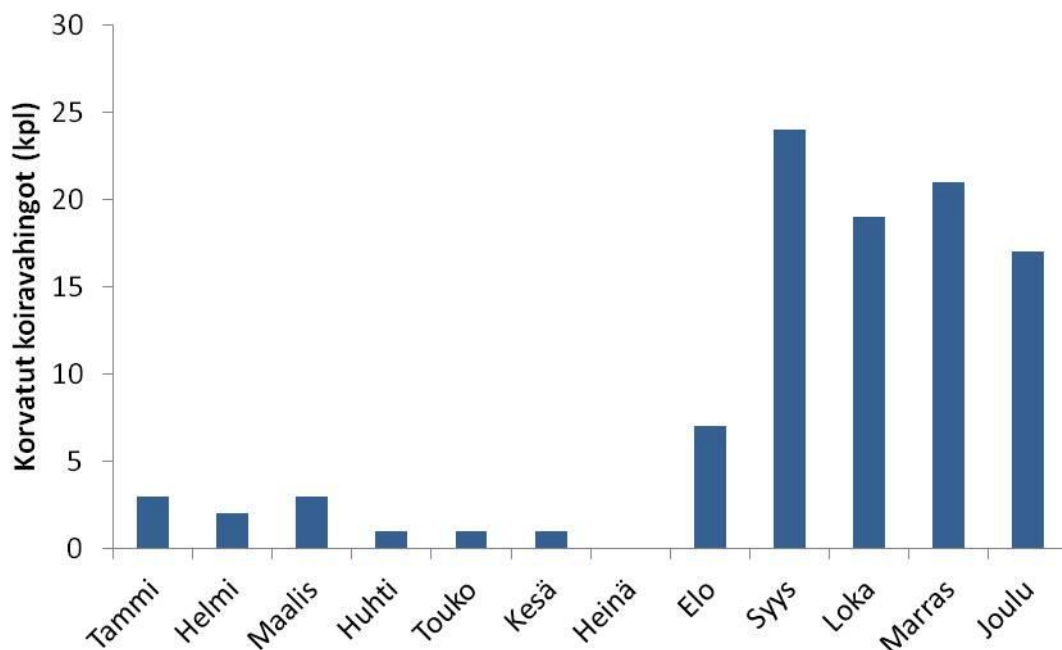
Mikäli koiran omistaja aikoo hakea suden hyökkäyksen aiheuttamasta koiran loukkaantumisesta tai kuolemasta riistavahinkolain (105/2009) tarkoittamaa korvausta, on hänen ilmoitettava vahingosta vahinkopaikkakunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle, joka vahvistaa vahingon ja tekee siitä tapahtumakuvauksen. Tiedot korvauspäätöksistä tallennetaan vuonna 2013 käyttöön otettuun riistavahinkorekisteriin. Riistavahinkorekisterin avulla seurataan muun muassa riistavahinkolain tarkoittamien vahinkojen sijaintia, vahinkojen ja korvausten suuruutta sekä korvausten maksua. Riistavahinkorekisteri on tarkoitettu viranomaiskäyttöön. Sen tiedot eivät ole avoimia yksityishenkilöille.

Riistavahinkorekisteriin on tallennettu aikaväliltä 1.3.2010–31.10.2014 yhteensä 137 korvattua susien aiheuttamaa koiravahinkoa. Todellista vahinkotapausten määrää ei tunneta. Korvatut koiravahingot ovat painottuneet Itä-Suomeen (Kuva 1).

Kuva 1. Riistavahinkorekisteriin aikavälillä 1.3.2010–31.10.2014 tallennettujen, korvattujen koiravahinkojen maantieteellinen jakaantuminen. Vahinkotapausten tarkat sijainnit on häivytetty. Taustakartta: Maanmittauslaitoksen taustakarttasarja (lisenssitiedot: Maanmittauslaitos 2014).

Koiravahingot keskittyvät Suomessa syksyn kuukausiin (Kuva 2) eli aktiivisimpaan metsästyskauteen. Kytkemättömien metsästyskoirien käyttö on sallittua 20. elokuuta alkaen, ja viimeistään syyskuun alussa alkava jäniksenmetsästys nostaa maastossa liikkuvien koirien määrän korkealle tasolle. Satunnaisia koiravahinkoja tapahtuu kuitenkin läpi vuoden.

Kuva 2. Korvatut koiravahingot (kpl) kuukausittain 2011–2013. Aineisto sisältää sekä metsästystilanteessa että piha-alueella tapahtuneet vahingot. Aineisto: Riistavahinkorekisteri.

Koirien sekä muiden eläinten korvausarvot on määritetty riistavahinkolain liitteessä (Riistavahinkolaki (105/2009), Liite 1). Perusarvo puhtasrotuisille koirille on 1 200 euroa ja sekarotuisille 800 euroa. Korvaussummaa korotetaan esimerkiksi näyttely- ja käyttökoetulosten perusteella. Korvausta ei makseta lainkaan sellaisesta vahingosta, jonka metsästyksen kohteena oleva suurpeto aiheuttaa pyyntiin osallistuvalla koiralla pyynnin yhteydessä.

2.2.2. Yksityishenkilön ylläpitämä palvelu

Suomessa ei toistaiseksi ole käytössä kaikille avointa, viranomaistahon ylläpitämää koiravahinkojen seurantapalvelua. Sen sijaan yksityishenkilö on kerännyt vuodesta 2011 lähtien tietoja susien vahingoittamista tai tappamista koirista internettiin Google Maps -karttapalveluun (Lipsanen 2014). Lähteenä kartan ylläpitäjä käyttää muun muassa lehtileikkeitä sekä koiransa menettäneiden suoria yhteydenottoja. Monista tapauksista on saatavilla tapahtuma-ajan ja karkean paikkatiedon ohella myös lyhyt tapahtumakuvaus.

Palvelussa oli syksyn 2011 ja lokakuun 2014 lopun välillä ilmoitettuna 131 tapausta, jossa susi tai sudet olivat hyökänneet koiran kimppuun (päällekkäisiksi eli samaa tapahtumaa kuvaaviksi tulkitut uutiset poistettu). Hyökkäyksen kohteeksi joutuneiden koirien yhteismäärä tapauksissa oli 134 yksilöä.

Tapahtumakuvausten perusteella 53 (40 %) koiraa oli joutunut hyökkäyksen kohteeksi metsästystilanteessa ja neljä (3 %) muutoin vapaana metsässä liikkueena. Pihassa tai sen läheisyydessä koirista oli tapahtumahetkellä ollut 35 (26 %) ja lenkillä omistajansa kanssa kolme (2 %). Yhteensä 39 uutista (29 %) oli sellaisia, joista hyökkäyspaikkaa ja -tilannetta ei pystytty varmasti päättelemään.

Näistä ainakin osa oli koiran rodun ja tapahtuma-ajan perusteella metsästyksen aikana tapahtuneita hyökkäyksiä, mutta lisätietojen puuttuessa ne tulkittiin määrittelemättömiksi.

Metsästystilanteessa hyökkäyksen kohteeksi joutuneista koirista 35 (66 %) kuoli ja 13 (25 %) loukkaantui. Kahdessa tapauksessa ei tapahtunut vahinkoa, yhdessä koira katosi ja kahdessa tapauksessa lopputuloksesta ei ollut tietoja. Luvut sisältävät jonkin verran uutisten ja ilmoitusten sanamuodoista tehtyjä epäsuoria päätelmiä koiran kohtalosta. Esimerkiksi ”Susi vei koiran” tulkittiin tässä yhteydessä koiran kuolemaan johtaneeksi tapaukseksi.

Hyökkäyksen kohteeksi joutuneista koirista lähes kaikki olivat isoja ajokoiria (24 yksilöä) tai hirvikoiria (23). Isoksi ajokoiraksi katsottiin tässä suurikokoiset ajamalla työskentelevät rodut (aineistossa esim. suomenajokoira, venäjänajokoira; ei beagle, dreeveri, mäyräkoirat). Hirvikoiraksi tulkittiin pystykorvaiset suurriistakoirat (harmaa norjanhirvikoira, jämtlanninpystykorva, karjalankarhukoira, laikat). Muita aineistossa esiintyneitä, metsästystilanteessa hyökkäyksen kohteeksi joutuneita metsästyskoirarotuja olivat beagle, labradorinnoutaja, pohjanpystykorva ja sekarotuinen pystykorva. Lisäksi yksi suomenpystykorva loukkaantui linnunhaukkukokeen aikana.

2.2.3. Riistavahinkorekisterin ja yksityishenkilön karttapalvelun vertaaminen

Vuosina 2012 ja 2013 yksityishenkilön ylläpitämään karttapalveluun oli kirjattu yhteensä 86 tapausta, joissa susi tai sudet olivat hyökänneet yhden tai useamman koiran kimppuun. Yhdessä tapauksessa hyökkäyksen kohteeksi oli joutunut kolme koiraa, joten koirien ilmoitettu yhteismäärä oli 88 yksilöä.

Vastaavan ajanjakson aikana riistavahinkorekisteriin oli merkitty yhteensä 72 korvattua koiraa. Näin ollen riistavahinkorekisteriin oli päätynyt 82 % yksityishenkilön ylläpitämään palveluun tallennettujen koirien määrästä. On kuitenkin hyvä huomata, että tarkastelu tehtiin vain tapausten lukumääriin perustuen. Riistavahinkorekisteri sisältää mahdollisesti myös sellaisia tapauksia, joita ei ole tallennettu yksityishenkilön ylläpitämään karttapalveluun.

2.3. Vahingoilta suojautuminen

Vapaana työskenteleviä metsästyskoiria voidaan yrittää suojata susien hyökkäyksiltä käytännössä kahdella tavalla: Susien läsnäolon tunnistaminen antaa metsästäjille mahdollisuuden välttää riskialttiiksi koettuja alueita, ja toisaalta erilaisilla suojarusteilla voidaan joko pyrkiä karkottamaan susia tai minimoida mahdollisesta hyökkäyksestä koiralle koituvia vahinkoja.

Seuraavissa kappaleissa esitellään keskeisimmät käytössä olevat koiransuojausmenetelmät. Koska suojauskeinojen yleisyydestä sekä eri menetelmien tehosta on vain vähän julkaistua tietoa, on mukaan nostettu koiranomistajien haastatteluihin, työryhmätyöskentelyyn (ks. kappale 3.1) sekä tämän raportin kirjoittajien omiin kokemuksiin pohjautuvia havaintoja.

2.3.1. Susiliivit

Susiliivillä tarkoitetaan koiran päälle puettavaa suojaliiviä, jonka tarkoituksena on suojata koiraa vammoilta suden hyökätessä sen kimppuun. Susiliivin toimintaperiaate voi perustua mekaaniseen suojaan, karkotusvaikutukseen tai näiden yhdistelmään. Koirilla käytetään myös muuhun tarkoitukseen suunniteltuja liivejä (esim. tutkaliivit, huomioliivit, villisikaliivit).

Ruotsissa on testattu ainakin mekaaniseen suojaukseen perustuvaa kevlar-runkoista liiviä (Viltskadecenter 2009) ja sähköiskuun perustuvaa liiviä (Viltskadecenter 2014a). Kevlar-liivin toivotaan suojaavan koiraa puremilta, ja ainakin yhteen markkinoilla olevaan malliin voidaan yhdistää piikikäs selkäkappale, jonka tarkoituksena on hankaloittaa purentaotteen saamista koirasta. Sähköliivi puolestaan tarjoaa jonkin verran mekaanista suojaa, mutta sen oletettu teho perustuu sähköiskun tuottamaan yllätykseen ja sitä kautta karkotusvaikutukseen. Toistaiseksi liivien testaaminen on keskittynyt lähinnä siihen, vaikuttavatko liivit haitallisesti koirien työskentelyyn.

Haasteena liivien todellisen suojaavan vaikutuksen selvittämisessä on susivahinkojen suhteellinen harvinaisuus – liivillisiä metsästyskoiria pitäisi saada testiin satoja tai peräti tuhansia, jotta niiden ja susien välisistä kohtaamisista saataisiin kerättyä aineistoa. Liivitestejä on siksi yritetty tehdä tarhaolosuhteissa koiraa muistuttavan nukun avulla (Fedderwitz 2010). Saatujen testitulosten yleistettävyyttä koskemaan liivillisen metsästyskoiran ja luonnonvaraisen suden kohtaamista lienee kuitenkin heikko.

Susiliivien käyttöönottoa hidastaa epävarmuus liivien suojaustehosta yhdistettynä liivin korkeaan hintaan. Kevlar-tyyppinen liivi maksaa muutamia satoja euroja, sähköliivi lähes tuhat euroa. Täydellistä suojaa susiliivit eivät koiralle takaa: Ainakin yksi koira on joutunut susien tappamaksi suojaaliivistä huolimatta (Anonyymi 2011).

2.3.2. Susikellot

Ruotsissa on jaettu metsästyskoirien omistajille niin sanottuja susikelloja (ruotsiksi *vargbingla*; *hundbingla*), jotka ovat koiran pantaan tai liiviin kiinnitettäviä messinkisiä kelloja. Susikellojen mahdollisen suojaustehon oletetaan perustuvan karkotusvaikutukseen; metallinen ääni joko toimii sudelle merkinä ihmisen läsnäolosta tai normaaliin metsän äänimaailmaan kuulumattomana merkitsee mahdollista vaaraa. Susikello on tarkoitettu erityisesti ajaville koiraroduille: Pääasiassa hajuaistinsa avulla riistaa seuraava ajokoira ilmaisee läsnäolonsa joka tapauksessa haukkumalla, joten kello ei oletettavasti häiritse koiran työskentelyä tai muuta oleellisesti saaliseläimen käytöstä.

Susikellon ääni kuuluu ihmiskorviin muutamasta kymmenestä metrillä yli sataan metriin riippuen muun muassa tuulesta, maiseman peitteisyydestä sekä maastonmuodoista. Susi kuulee kellon todennäköisesti paljon kauempaa, joten sillä on tarvittaessa aikaa ja mahdollisuus väistää kellollista koiraa silloinkin, kun riistaeläintä haukkumatta etsivä koira lähestyy sitä tuulen alta. Näin todennäköisyys sille, että koira yllättää suden, on pieni.

Susikellojen tehosta ei ole toistaiseksi julkaistu tutkimustuloksia. Täyttä suojaa kellot eivät koirille tarjoa – Ruotsissa ainakin neljän kellollisen koiran tiedetään joutuneen suden hyökkäyksen kohteeksi. Näistä yhdessä tapauksessa lumi oli tukkinut kellon (Viltskadecenter 2014b). Vahingoista ei kuitenkaan voi vetää suoraa johtopäätöstä susikellojen toimimattomuudesta: kelloja on jaettu Ruotsissa yli 6 000 susireviirillä metsästäväälle koiranomistajalle.

2.3.3. Susien läsnäolon tunnistaminen

Toistaiseksi käytetyin menetelmä metsästyskoirien suojaamisessa on suden läsnäolon tunnistaminen ja siihen reagointi esimerkiksi metsästysaluetta vaihtamalla (RKTL, julkaisematon aineisto). Yksinkertaisin tapa suden läsnäolon tunnistamiseksi on lumijälkien tarkkailu ennen koiran irtilaskua (ks. myös

Karlsson & Thoresson 2001). Lisäksi metsästäjät voivat saada tietoa susien liikkeistä jätösten, tapettujen saaliseläinten haaskojen ja esimerkiksi riistakamerakuvien kautta.

Pantaseurannassa olevien susien liikkeisiin perustuva susipuhelinpalvelu josta metsästäjät voivat tiedustella pantasusien liikkeistä alueellaan, on ollut käytössä ainakin Ruotsissa (Karlsson & Thoresson 2001) ja Suomessa (esim. RKTL 2012).

Suomessa syksyinä 2004, 2005, 2011 ja 2012 toiminut susipuhelin siirrettiin metsästyskaudella 2013/2014 avoimeen internet-palveluun (RKTL 2013). Metsästyskaudella 2014/2015 palvelu ei ollut käytössä vuoden 2014 pannoitusten epäonnistuttua hankalan lumitilanteen vuoksi, mutta palvelu on tarkoitus avata jälleen seuraavalle metsästyskaudelle (RKTL 2014).

Suomessa otettiin syksyllä 2014 käyttöön Riistahavainnot.fi -palvelu, jossa näkyvät suurpetoyhdyshenkilöille ilmoitetut, Tassu-järjestelmään kahden edellisen kuukauden aikana kirjatut suurpetohavainnot (RKTL 2014). Havaintoja ei näytetä palvelussa pistemäisinä, vaan 10 x 10 kilometrin kokoisina, värillisinä ruutuina. Väri indikoi epäsuorasti suden läsnäolon todennäköisyyttä ja edelleen riskiä koiralle.

Pohjois-Amerikassa Wisconsinin osavaltiossa on käytössä internet-palvelu (Anonyymi 2014), jossa esitetään karttapohjalla alueella raportoidut koiravahingot laskennallisine turvavyöhykkeineen (ns. *wolf caution areas*). Wisconsinin on yksi niistä Yhdysvaltojen osavaltioista, jotka sallivat vapaana pidettävien koirien käytön muun muassa mustakarhunmetsästyksessä. Karhunpyynnissä käytetyt ravintohoukuttimet vetävät puoleensa myös susia, jotka tappavat jonkin verran karhunmetsästyksessä käytettyjä ajavia koiria (Bumb ym. 2013).

2.3.4. Metsästyskäytäntöjen muuttaminen

Koska metsästyskoiran riski joutua suden tappamaksi riippuu ainakin osin koiran susireviirillä viettäjästä ajasta, on metsästyksen vähentäminen tai lopettaminen yksi tapa pienentää vahinkoriskiä. Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa (Karlsson & Thoresson 2001) metsästyskoiranomistajat raportoivat vähentäneensä koiran käyttöä suden ilmestyttyä alueelle. Kiinnostavasti suurin vaikutus susien ilmaantumisella oli ajavien koirien käyttöön, hirvikoirien käyttömääriin vaikutus oli suhteessa pienempi. Toisaalta Suomessakin on alueita, joilla metsästyskoirien käyttö on lopetettu väliaikaisesti lähes kokonaan susien aiheuttaman riskin vuoksi (Niemi, julkaisematon haastatteluaineisto).

Varsinaisten metsästyspäivien vähentämisen ohella suden ilmaantuminen alueelle voi näkyä siten, että koiranomistajat vähentävät niin sanottuja treenipäiviä eli päiviä, jolloin koiran kanssa toimitaan metsästysalueella metsästyksenomaisesti, mutta ilman tarkoitusta ampua riistaa. Esimerkiksi hirvikoirien omistajat saattavat päästää koiransa irti ainoastaan metsästystilanteessa (Niemi, julkaisematon haastatteluaineisto). Koirien kanssa harjoittelu on kuitenkin olennainen osa metsästyskoiraharrastusta ja myös edellytys sille, että nuori koira voi kehittyä hyvin toimivaksi metsästyskoiraksi. Näin ollen harjoittelun vähentäminen tai lopettaminen saattaa vaikuttaa koiraharrastuksen mielekkyyteen sekä hidastaa koiran kehitystä.

Metsästystapojen vaihtamista ja/tai lähellä ihmistä työskentelevien koirarotujen suosimista on esimerkiksi internetissä käytävissä keskusteluissa ehdotettu yhdeksi keinoksi pienentää susista metsästyskoirille aiheutuvaa riskiä. Sinällään yksinkertainen keino voi kuitenkin vaatia onnistuakseen suuriakin ponnisteluja. Esimerkiksi hirvenmetsästyskulttuuri on muuttunut Suomessa paikoin hyvin koirariippuvaiseksi (Niemi ym. 2014), eikä seurueilla välttämättä ole käytössään vaihtoehtoisia, tehokkaita metsästystapoja. Toisaalta osa hirvenmetsästysseurueista pystyy reagoimaan päivittäin

vaihtelevaan susiriskiin esimerkiksi vaihtamalla metsästystapaansa koira-avusteisesta jahdistamisajoon (Niemi, julkaisematon haastatteluaineisto).

Käytettyjen koirarotujen vaihto puolestaan voi olla pitkäaikainen prosessi: metsästyskoiran käyttökäyttö voi olla kymmenenkin vuotta, eikä toimivasta koirasta haluta luopua. Monilla metsästyskoira-harrastajilla on myös pitkä historia jonkun tietyn koirarodun kasvattajana (Niemi, julkaisematon haastatteluaineisto), joten kynnys rodunvaihtoon voi olla korkea. Joka tapauksessa viitteitä metsästäjien omaehtoisesta ja lisääntyvästä sopeutumisesta susien läsnäoloon on nähtävissä: susialueella metsästävät eivät välttämättä suosi ylisitkeitä koiria (ks. Niemi ym. 2014), eikä koiraa jätetä pimeällä metsään esimerkiksi hirviä haukkumaan (Niemi, julkaisematon haastatteluaineisto).

2.3.5. Koiria tappavien susiyksilöiden poistaminen

Joillakin susiyksilöillä tai -laumoilla on tavallista suurempi taipumus koirien tappamiseen (esim. Kojola ym. 2004), ja osa susista jopa etsii koiria aktiivisesti (Fritts & Paul 1989; Kojola ym. 2004). Tällöin toistuvasti koiria tappavan suden poistaminen vahinkoperustaisella poikkeusluvalla voi olla toimivin ratkaisu.

Ongelmalliseksi koettujen susiyksilöiden poistoa hankaloittaa muun muassa se, että yksiselitteistä ”ongelmasuden” määritelmää ei ole. Ruotsalainen Viltskadecenter (2014c) on päättänyt rakentaa suhteellisen yksinkertaisen määrittelyohjeen, jossa hyödynnetään useita eri tunnusmerkkejä. Mikäli viimeisen 12 kuukauden aikana kaksi alla mainituista ehdoista täyttyy, voidaan susiyksilöä, susiparia tai -laumaa määritelmän mukaan pitää ongelmallisena:

- Vähintään neljä susiyksilön/susiparin/susilauman kotieläimeen kohdistamaa dokumentoitua hyökkäystä
- Vähintään kolme susiyksilön/susiparin koiraan kohdistamaa dokumentoitua hyökkäystä tai vähintään neljä susilauman koiraan kohdistamaa hyökkäystä
- Yksi hihnassa talutettuun koiraa kohdistunut hyökkäys

Viltskadecenterin määritelmää ei ole välttämättä järkevää soveltaa sellaisenaan Suomen tilanteeseen. Vaikka peukalosäännöt luovat selkeyttä, käytännössä määritelmät ja niiden tulkinnot rakentuvat paikallisten olosuhteiden ja erityispiirteiden mukaan, tapauskohtaiseen harkintaan perustuen.

2.3.6. Muut suojauskeinot

Muita metsästyskoirien suojauksessa käytettyjä välineitä tai menetelmiä ovat ainakin koiratutka, erilaiset hajusteet ja koiran käyttökseen vaikuttaminen. Esimerkiksi Etelä-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa on testattu myös susien ehdollistamisen tehoa kotieläinvahinkojen vähentämisessä.

Koiratutkan suojausteho perustuu koiran sijainnin tunnistamiseen; riskialttiille alueelle metsästyksen aikana siirtyvä koira saadaan paikannettua ja koiran kiinniottaminen helpottuu. Suurin osa suomalaisista ajokoirien ja pysäyttävien hirvikoirien omistajista käyttää jo koirillaan paikannuslaitetta (Niemi, omat havainnot).

Jotkut metsästäjät hierovat koiraansa hajusteita (esim. saippua, hajuvesi) joiden tarkoituksena on toimia sudelle merkinä ihmisen läsnäolosta. Hajusteiden käytön yleisyyttä tai tehoa ei tunneta. Susien kuitenkin tiedetään välttävän tiettyjä hajuja, esimerkiksi anisöljyä. Oleellista on, että käytettävä haju on alueella vieras, ja että haju vaihdetaan usein (P. Kunnas, henkilökohtainen tiedonanto).

Ruotsissa on järjestetty kaksipäiväisiä kursseja metsästyskoiranomistajille, jotka haluavat opettaa koiransa välttämään suden jälkiä (Viltskadecenter 2014b).

Pohjois-Amerikassa on tehty sähköpantatestejä suden käyttäytymisen muuttamiseksi. Pannat on asennettu antamaan susille sähköisku, jos ne ovat lähestyneet tiettyä laidunta tai syöttipaikkaa (Schultz ym. 2005; Hawley ym. 2009; Rossler ym. 2012). Sähköpannat voivat tietyissä tapauksissa olla potentiaalinen täsmäkeino esimerkiksi kotieläinten suojaukseen, mutta vapaana työskentelevän metsästyskoiran suojaamiseen ne eivät sovellu. Lisäksi pantoihin liittyy eläinsuojelullisia ja lainsäädännöllisiä kysymyksiä, joista erityisesti jälkimmäiset voivat poiketa maasta toiseen.

2.3.7. Pakkotila

Pakkotilalla tarkoitetaan rikoslain 4 luvun 5 §:ssä (515/2003) mainittua tilannetta, jossa määrätyn oikeudellisesti suojatun edun, kuten koiran hengen, pelastamiseksi pakottavasta ja välittömästi uhkaavasta vaarasta joudutaan uhraamaan toinen oikeudellisesti suojattu etu, kuten suojellun suden henki (ks. Borgström 2011): Anteeksiannettavan teosta tekee pelastettavan edun tärkeys, tilanteen yllätyksellisyys ja pakottavuus. Vuosina 2005–2010 kirjattiin Suomessa viisi tapausta, joissa henkilö suojasi itseään tai koiransa henkeä ampumalla suurpedon ja sitten ilmoitti tapauksesta poliisille. Yhdessäkään tapauksessa ei tekijälle tullut käräjäoikeudessa tuomiota (Pohja-Mykrä 2014). Susiin liittyviä tapauksia on ollut kolme; Ylämaalla, Virroilla ja Vieremällä. Ylämaan tapauksessa susi oli jo koiran kimpussa sen päällä, Vieremällä koiran kintereillä.

3. Hankkeen toiminnot

3.1. Työryhmätyöskentely

3.1.1. Työryhmän tavoitteet

Hankkeen tueksi kerättiin vapaaehtoisista metsästyskoira-aktiiveista koostuva työryhmä. Ryhmän tarkoituksena oli 1) toimia kahdensuuntaisena linkkinä hankkeen toteuttajatahon ja metsästäjien, erityisesti metsästyskoiraharrastajien, välillä, 2) tukea ja ohjata hankkeen työntekijän työskentelyä sekä 3) tuottaa konkreettisia ideoita metsästyskoirien suojaamiseksi susilta.

3.1.2. Työryhmän kokoonpano

Työryhmään pyydettiin henkilökohtaisten kontaktien perusteella jäseniksi henkilöitä, jotka ovat aktiivisia metsästyskoiraharrastajia ja jotka asuvat ja/tai metsästävät susialueella. Lisäksi ryhmään saatiin Suomen Metsästäjäliiton edustaja (metsästyskoiravastaava) sekä Suomen Kennelliittoon syksyllä 2013 perustetun Metsästyskoiratyöryhmän edustaja. Henkilövalinnoissa painotettiin sekä alueellista että metsästyskoiraharrastuksen monipuolisuutta. Alueellisesti edustettuina olivat Satakunta, Pohjois-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Pohjois-Karjala sekä Pohjois-Häme. Metsästyskoirarotuja jäsenillä oli käytössä monipuolisesti (beagle, harmaa norjanhervikoira, jämtlanninpystykorva, karjalankarhu-koira, karkeakarvainen saksanseisoja, plottinajokoira, suomenajokoira, suomenpystykorva). Kaikki

työryhmän jäsenet kuuluivat jäsenenä yhteen tai useampaan rotujärjestöön, mutta kukaan ei toiminut työryhmässä rotujärjestön virallisena edustajana.

Työryhmän jäsenten lukumäärä rajattiin viiteen henkilöön, jotta ryhmän toiminta olisi tehokasta. Työryhmän kokoonpanoa ei tarkoituksellisesti valittu esimerkiksi harrastusjärjestöjen suhteen edustavasti, vaan henkilövalinnat haluttiin kohdistaa susialueella arkeaan eläviin ihmisiin. Samalla näiden henkilöiden katsottiin toimivan linkkinä muihin alueiden metsästäjiin.

3.1.3. Työryhmän toimintatavat

Työryhmä kokoontui hankkeen aikana kahdesti, ensimmäisen kerran vuoden 2014 heinäkuun puolivälissä ja toisen kerran lokakuun alussa. Molemmat tapaamiset kestivät kaksi päivää. Kaksipäiväisten ja epämuodollisesti etenevien tapaamisten tarkoituksena oli tutustuttaa työryhmän jäsenet toisiinsa ja luoda uusien ideoiden syntymistä ja kehittämistä tukeva ilmapiiri. Työryhmän toimintaa ohjaavaksi periaatteeksi sovittiin, että työryhmässä on vapaus keskustella asioista ja ideoida koiransuojauskeinoja riippumatta siitä, ovatko ne tällä hetkellä realistisesti mahdollisia ja toteuttamiskelpoisia vai eivät.

Ensimmäisessä tapaamisessa päätettiin, että työryhmälle ei valita erikseen puheenjohtajaa, eikä kokoontumisissa noudateta ennakoon laadittua asialistaa. Käytännön syistä hankkeen työntekijä toimi tapaamisten ylöskirjaajana ja valmistelijana. Molemmista tapaamisista laadittiin muistiot, joita työryhmän jäsenet saivat halutessaan lähettää tiedoksi esimerkiksi kiinnostuneille järjestöille.

Hankkeen työntekijä esitteli tapaamisissa muulle työryhmälle tämän raportin kirjallisuuskatsauksessa esiin nostettujen tutkimusten tuloksia työskentelyn ja keskustelun taustatiedoksi. Vastaavasti työryhmän jäsenet nostivat tapaamisissa ja niiden välillä esille esimerkiksi lukemiaan lehtiartikkeleita tai sosiaalisessa mediassa seuraamaansa keskustelua. Näin ollen tämän raportin taustoittava osuus ja työryhmätyöskentely ovat syntyneet vuorovaikutuksessa, vaikka ne onkin selkeyden vuoksi raportoitu itsenäisinä osioina.

3.1.4. Työryhmätyöskentelyssä esiinnousseet asiat

Tässä kappaleessa esitellään työryhmätyöskentelyn aikana esiinnousseet asiakokonaisuudet. Esitysjärjestys ei perustu aiheiden käsittelyjärjestykseen tai niiden tärkeyteen, vaan aiheet on ryhmitelty kokonaisuuksiksi.

Susikannan kokoon ja kannanhallintaan liittyvät kysymykset

Susien määrällä ja koiravahingoilla on havaittu olevan yhteys. Tämän vuoksi työryhmä kaipasi selkeitä susikannan koolle asetettuja tavoitteita, jonka täytyttyä susikantaan voitaisiin kohdistaa kannanhoidollisia poikkeuslupia. Mahdollisten kannanhoidollisten poikkeuslupien ohella on säilytettävä vahinkoperustainen poikkeuslupakäytäntö: Vahinkoja aiheuttavat susiyksilöt on voitava poistaa kannanhoidollisten poikkeuslupien käytöstä riippumatta. Ideaalitulanteessa järkevällä kannanhoidolla sudesta saadaan tulevaisuudessa arvostettu ja haluttu riistalaji (vrt. karhu, ilves).

Vahinkoperustaiseen poikkeuslupaprosessiin tarvittaisiin työryhmän mielestä lisää joustavuutta. Myönnettyjen vahinkoperustaisten poikkeuslupien ehdot ovat usein olleet hyvin tiukat (esim. lyhyt

voimassaoloaika, tiukka aluesidonaisuus, kotieläinsuojien rajaus pihapiiri-käsitteen ulkopuolelle). Työryhmän mielestä susi, jolle vahinkoperusteinen poistolupa on myönnetty, tulisi pyrkiä poistamaan mahdollisimman tehokkaasti, eikä muutenkin vaikeasti toteutettavaa poistoa tulisi hankaloittaa liian tiukoilla lupaehdoilla. Mikäli poikkeuslupa on myönnetty GPS-pannoitetulle sudelle, tulisi paikannustietoja voida hyödyntää poistoprosessissa. GPS-panta ei saa myöskään estää vahinkoperustaisen poikkeuslupan myöntämistä tilanteessa, jossa vahingot pystytään yksilöimään pannoitetun suden aiheuttamiksi.

Työryhmä haluaa korostaa lievennystarpeiden koskevan vain vahinkoperusteisia, ei kannanhoidollisia poikkeuslupia. Työryhmä myös uskoo, että sekä kannanhoidollisten että vahinkoperustaisten poikkeuslupien käytöllä lisätään susien ihmisarkuutta ja samalla lisätään mahdollisuutta, että karkotusvaikutukseen perustuvat koiransuojausmenetelmät (esim. susikello, vilkkuvalot) toimivat.

Lisäksi työryhmän mielestä on turvattava jatkossakin mahdollisuus, että kotieläimen tai koiran kimpusta tavattavan suden saa muiden keinojen puuttuessa tappaa pakkotilatarkoituksessa ilman rikosoikeudellisia seurauksia. Mallia voitaisiin ottaa Ruotsin metsästyslaista (28§) (ks. Wälimaa 2013).

Susien ihmisarkuus on työryhmän jäsenten kokemuksen mukaan vähentynyt. On todennäköistä, että suden ihmisarkuus vaikuttaa erilaisten koiransuojausmenetelmien (esim. vilkkuvalot, susikello) tehoon. Suden ihmisarkuutta voitaisiin työryhmän mielestä lisätä kannanhoidollisten ja/tai vahinkoperustaisten poistolupien käytöllä. Lisäksi olisi mahdollista tapauskohtaisesti selvittää, voitaisiinko susien karkottamisella saavuttaa muutoksia suden käyttäytymisessä. Karkotukseen liittyy kuitenkin paljon haasteita (mm karkotettavan eläimen mahdollinen tottuminen ihmistoimintaan, karkotustilanteeseen pääsyn vaatima ajankäyttö jne.), joten se ei ole lähtökohtaisesti kaikkiin tilanteisiin sopiva keino. Lisäksi karkotusten onnistumista eli vaikutusta eläimen käyttökseen tulisi pystyä seuraamaan systemaattisesti.

Koiran ja suden risteymistä, koirasusista (myös esim. hybridi), on käyty mediassa vilkasta keskustelua. Työryhmän mielestä sekä koirasusien kasvattaminen että pitäminen lemmikkinä tulisi kieltää.

Susien läsnäolon tunnistaminen

Suurpetohavaintojärjestelmä Tassun toimivuudesta ja kehitystarpeista sekä mahdollisuuksista metsästyskoirien suojauksessa keskusteltiin työryhmässä vilkkaasti. Järjestelmän itsessään todettiin toimivan jo varsin hyvin, mutta monin paikoin ongelmaksi on noussut petoyhdyshenkilöiden aktiivisuuden puute – tunnuksia on työryhmän jäsenten kokemusten perusteella paljon ns. nukkuvilla henkilöillä, jotka eivät joko kirjaa havaintoja lainkaan tai kirjaavat havaintoja tarkistamatta niiden todenperäisyyttä.

Työryhmä näki järjestelmän avoimuuden lisäämisen mahdollisena keinona motivoida petoyhdyshenkilöitä sekä edelleen vaikuttaa koirille susien läsnäolosta aiheutuvan riskin tunnistamiseen. Avoimuutta voitaisiin lisätä esimerkiksi siten, että uusimmat kirjaukset näkyisivät myös rekisteröitymättömille ja kirjautumattomille käyttäjille heti, kun havainnot ovat kirjautuneet järjestelmään. Petoyhdyshenkilöitä tulisi myös kannustaa tallentamaan havaintonsa viivyttämättä: Mahdollisimman reaaliaikainen tiedonvälitys antaisi metsästyskoiran omistajille työkalun arvioida alueensa susiriskiä paremmin myös silloin, kun pantasusien liikkeisiin perustuvaa informaatiota ei ole saatavilla.

Tassun toimintaa voitaisiin tehostaa myös lisäämällä järjestelmän tunnettavuutta sekä varmistamalla, että petoyhdyshenkilöiden yhteystiedot ovat mahdollisimman helposti kaikkien asiasta kiinnostuneiden saatavilla. Tällä hetkellä havaintoja jää ilmeisesti kirjaamatta senkin vuoksi, että jälkiä havaitsevat ihmiset eivät tiedä, kenelle tai mihin niistä voi ilmoittaa.

Syksyllä 2014 käyttöön otettu *Riistahavainnot.fi -palvelu* koettiin työryhmässä askeleeksi oikeaan suuntaan, mutta järjestelmässä todettiin olevan vielä huomattavia kehitystarpeita. Havaintoruutujen koko on toistaiseksi liian suuri, jotta järjestelmää voitaisiin käyttää paikallisen susiriskin arviointiin metsästyskoirien suojauksen näkökulmasta. Lisäksi ongelmana on ainakin toistaiseksi havaintojen vähäisyydestä aiheutuva vääristymä: kartassa on merkitsemättöminä tunnettuja reviirialueita, kun samalla yksittäisestä läpikulkijasta tehty havainto on voinut muuttaa ruudun statuksen susialueeksi.

Susien GPS-pannoitukset ja paikannustiedoista saatava hyöty aiheuttivat työryhmässä vilkasta keskustelua. Keskustelussa todettiin, että susien pannoittaminen jakaa metsästäjien mielipiteitä. Osa metsästäjistä toivoisi, että kaikki Suomen sudet pannoitettaisiin, osan mielestä susien merkitseminen tulisi lopettaa kokonaan.

Työryhmä totesi, että pannoitusten haittapuoleksi voidaan lukea muun muassa riski toistuvasti pannoitettavien susien tottumisesta ihmiseen. Pantatietoa voidaan myös käyttää väärin (esim. ns. susiturismi), ja pannoitusten kustannukset aiheuttavat keskustelua. Lisäksi pannoituksiin liittyy henkilöristiriitoja, jotka tulisi pystyä ratkaisemaan. Pannoitusten aiheuttamat haittavaikutukset pannoitettaville eläimille tulisi minimoida, ja mahdollisista eläimille aiheutuneista haitoista tulisi tiedottaa avoimesti.

Hyvän puoleena pannoituksissa nähtiin ajantasaisen paikkatiedon saatavuus. Mikäli ”susinetti” on käytössä myös tulevaisuudessa, olisi koiransuojauksen kannalta hyödyllisintä säätää pannat ottamaan paikannus noin 3–4 aikaan aamuyöllä, ja havainto tulisi olla julkisesti saatavilla viimeistään 6–7 aikaan aamulla. Näin aikaisin aamulla metsästystapahtumaa suunnitteleva metsästysseurue pystyisi reagoimaan mahdollisimman ajantasaiseen tietoon. Edellisen päivän paikannustiedot voivat auttaa suuntaamaan metsästystä jonkin verran, mutta erityisesti pienillä metsästysalueilla toimivien metsästäjien väistämättömyydet ovat vähäiset. Vastaavasti aamupäivällä saatu paikkatieto on metsästystilanteen suunnittelun kannalta liian myöhäinen (metsästys on jo aloitettu), ja siihen voidaan reagoida lähinnä yrittämällä riskialttiiksi tulkittulla alueella liikkuvan koiran kytkemistä.

Pannoituksen hyväksyttävyyttä voitaisiin työryhmän näkemyksen mukaan kasvattaa lisäämällä avointa tiedottamista sekä pannoitustapahtumista että panta-eläinten liikkumisesta. Mikäli pannoitusten hyödyistä kerrottaisiin enemmän, ne eivät näyttäytyisi metsästäjille pelkästään tarpeettomana rahantuhlauksena. Esimerkiksi vanhojen liikkumiskarttojen julkistaminen (esim. vuoden viiveellä) todennäköisesti lisäisi ihmisten kiinnostusta pannoituksia kohtaan ja samalla kasvattaisi pannoitusten hyväksyttävyyttä, mutta ei aiheuttaisi paikannustietojen väärinkäytön riskiä.

Työryhmän keskustelussa nostettiin esiin mahdollisuus hyödyntää paikannustietoja myös siinä tapauksessa, että pannoitetulle sudelle olisi myönnetty vahinkoperustainen poikkeuslupa esimerkiksi sen aiheuttamien koiravahinkojen perusteella. Käytäntö paitsi helpottaisi poikkeusluvan kohdentamista, myös todennäköisesti lisäisi pannoitusten hyväksyttävyyttä.

Tekstiviestiverkostot ja sosiaalinen media voivat toimia paikallisen tason työkaluna susien läsnäolon tunnistamisessa ja edelleen oman toiminnan suuntaamisessa. Älypuhelinien yleistymisen erityi-

sesti koiranohjaajien keskuudessa avaa uusia teknologisia mahdollisuuksia viestiä susien liikkeistä ja tätä kautta reagoida susien todettuun läsnäoloon metsästysalueella esimerkiksi aluetta vaihtamalla. Tiedonvälityksen nopeuteen pyrkivien informaatioketjujen haasteeksi voi nousta muun muassa ilmoitusten todenperäisyyden tarkistaminen.

Erilaisten ”alhaalta ylös” rakentuvien tiedotuskanavien kehitystyöllä voitaisiin tukea virallisia havaintojärjestelmiä ja täydentää niiden tuottamaa informaatiota.

Sudenjälkien etsiminen ennen metsästyksen aloittamista on monilla susialueilla metsästäville jo vakiintunut käytäntö – omat havainnot ratkaisevat viime kädessä sen, toteutetaanko metsästys ennakkoon suunnitellulla tavalla. Havaituista jäljistä myös tiedotetaan aktiivisesti omalle tuttavaverkostolle. Jälkien tarkistaminen onnistuu kuitenkin käytännössä vain lumikelillä, ja silloinkin on huomattava, että tarkistaminen ei ole aukoton tapa varmistua alueen turvallisuudesta. Sudet voivat esimerkiksi pysyä kaatamansa hirven luona useita päiviä käytännössä paikoillaan, jolloin niiden havaitseminen on hankalaa. Laajasti liikkuvia metsästyskoirarotuja käytettäessä on myös mahdollista, että koira siirtyy päivän aikana pois turvallisesti tulkitulta alueelta.

Koirille aiheutuneiden vahinkojen rekisteröinti ja korvaaminen

Sellaiset susien koirille aiheuttamat vahingot joista on haettu korvausta valtionkonttorilta, tallennetaan riistavahinkorekisteriin. Riistavahinkorekisterin tiedot eivät kuitenkaan ole yksityisten ihmisten saatavilla, joten esimerkiksi tapahtumien paikkatiedon hyödyntäminen koiravahinkojen ennaltaehkäisyssä ei ole mahdollista. Työryhmä pitää yksityishenkilön ylläpitämää palvelua (ks. kappale 2.2.2) hyödyllisenä, mutta samalla painottaa, että tiedonvälitys ei saisi olla kiinni yksittäisen henkilön harastuneisuudesta. Koiravahinkotiedon keräämistä ja tiedonvälitystä tulisi siksi kehittää viranomaislähtöiseksi. Samaan, kaikille kiinnostuneille avoimeen palveluun voitaisiin integroida myös kotieläimille tapahtuneet vahingot.

Työryhmän mielestä susien aiheuttamien koiravahinkojen korvaaminen valtion varoista on lähtökohtaisesti hyvä asia. Tämänhetkinen korvausjärjestelmä painottaa kuitenkin liiaksi koiran virallisia meriittejä. Toimivista metsästyskoirista vain osaa käytetään rodunomaisissa käyttökokeissa tai koiranäyttelyissä, eikä koe- ja näyttelysuorituksilla ole vaikutusta koiran käyttöarvoon. Tämän vuoksi korvausjärjestelmää tulisi kehittää niin, että korvaus sidottaisiin metsästyskoiran ikään siten, että korvaussumma kasvaisi (tuplaantuisi) vuosittain esimerkiksi viiteen ikävuoteen saakka ja pysyisi sen jälkeen ennallaan. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi siten, että vuoden ikäisestä tapetusta koirasta maksettaisiin 2000 € korvaus, kaksivuotiaasta 4000 € ja koiran saavutettua viiden vuoden iän korvaus maksettaisiin täysimääräisenä.

Koesuoritusten ja muiden virallisten meriittien puuttuessa koiran metsästyskäyttö voitaisiin todistaa esimerkiksi metsästysseuran puheenjohtajan tai riistanhoitoyhdistyksen toiminnanohjaajan lausunnolla. Lisäksi sekarotuiset metsästyskoirat tulisi huomioida korvaussysteemissä nykyistä paremmin. Vaikka sekarotuisilla koirilla ei ole niin sanottua jalostusarvoa, voi niiden käyttöarvo olla huomattava. Koirien korvausarvoja määritettäessä tulisi myös ottaa huomioon sekä koirien avulla tapahtuvan metsästyksen kulttuurinen arvo että metsästyskoirien rooli perheenjäsenenä. Koiravahinkoja ei siis tule tarkastella pelkästään tuotantoeläinvahinkoina.

Mikäli tulevaisuudessa löydetään sellainen koiransuojausmenetelmä, jonka voidaan osoittaa pienentävän susien aiheuttamaa riskiä (esim. susikello) tai vähentävän hyökkäyksestä koiralle aiheu-

tuvia haittoja (esim. susiliivi), tulisi korvausjärjestelmää kehittää ennaltaehkäisykeinoon käyttöön kannustavaksi eli käytännössä korottaa suojatusta koirasta maksettavaa korvausta. Tämä vaatii kuitenkin suojausmenetelmän tehon osoittamisen; toimimattoman tai pahimmassa tapauksessa koiralle vahingollisen suojausmenetelmän käyttöön ei tule kannustaa. Vastaavasti korvaussysteemiä voisi kehittää siten, että vakuutetusta koirasta maksettaisiin korotettu korvaus.

Työryhmän mielestä korvauksenhakuprosessia tulisi keventää esimerkiksi siten, että korvausperusteeksi riittäisi maaseutuviranomaisen tekemän arvion sijaan esimerkiksi paikallisen suurpetoyhdyshenkilön lausunto.

Mikäli susivahinko tapahtuu Suomen rajojen ulkopuolella (käytännössä Venäjällä), ei vahingosta voi hakea korvausta. Korvausjärjestelmää tulisi kehittää siten, että siinä huomioitaisiin myös sellaiset dokumentoidut vahinkotapaukset, jossa metsästys on aloitettu Suomen puolella mutta vahinko on tapahtunut rajalinjan toisella puolella. Lisäksi rajan välittömässä läheisyydessä tapahtuneet vahingot tulisi huomioida tilastoinnissa.

Koirien suojausmenetelmät

Susiliiviä pidettiin työryhmässä konkreettisena ja kehityskelpoisena ratkaisuna. Liivien tuotekehityksessä on kuitenkin vielä useita ratkaisemattomia haasteita, joihin jo markkinoilla olevat mallit eivät vastaa. Susiliivin tulisi olla kevyt, mielellään alle kilogramman painoinen, mutta samaan aikaan sen tulisi suojata sekä koiran niska että selkä kunnolla. Liivin on toimittava myös lumisissa olosuhteissa. Käytännössä liivin tulisi olla mahasta avoin jotta sen sisään joutunut lumi pääsee ulos liivistä. Materiaalin tulisi olla kelluttavaa, eli liivi ei saa lisätä koiran hukkumisriskiä sen uudessa. Lisäksi liivin on oltava edullinen (hinta loppukäyttäjälle noin 200–300 euroa), jotta se otetaan laajamittaisesti käyttöön.

Liivin kehitystyön tulisi lähteä siitä, että se ei saa häiritä koiran normaalia työskentelyä. Työryhmän jäsenten kokemuksen mukaan esimerkiksi villisioilta suojaamaan tarkoitetut kevlari-liivit ovat usein jäykkiä ja raskaita, joten ne häiritsevät helposti koiran liikkumista. Lisäksi liivit keräävät helposti lunta. Sähköliivin ongelmaksi koettiin toistaiseksi korkea hinta (lähes 1 000 €) yhdistettynä siihen, että sähköliivin todellista suojausvaikutusta ei toistaiseksi tunneta (ks. esim. Viltskadecenter 2014a). Kun sopiva ja kustannuksiltaan kohtuullinen liivityyppi ja -malli on saatu kehitettyä, tulee seuraavana askeleena olla sen todellisen suojausvaikutuksen selvittäminen. Liiviin olisi mahdollista integroida myös muita suojausmenetelmiä (esim. vilkkuvalo, karkotehaju).

Hankkeen loppuvaiheessa työryhmälle tarjoutui mahdollisuus testata pienimuotoisesti suomalaisen valmistajan kehittämää susiliiviä. Susiliivin toimintaperiaatteesta kerrotaan tarkemmin tämän raportin kappaleessa 2.3.1, ja testiä esitellään kappaleessa 3.3.1.

Susikelloja eli kilinällään susia ihmisen läsnäolosta varoittavia, koiran pantaan tai liiviin kiinnitettäviä messinkisiä kelloja, on testattu aikaisemmin Ruotsissa. Testien tuloksia ei ole tiettävästi vielä julkaistu. Hankkeelle tarjoutui yllättäen mahdollisuus osallistua susikellojen testaamiseen metsästyskaudella 2014/2015. Työryhmän jäsenet osallistuivat palautteenantojärjestelmän kehittämiseen sekä testaajien rekrytointiin. Susikellojen toimintamekanismia esitellään tarkemmin kappaleessa 2.3.2 ja käynnistettyä testiä kappaleessa 3.3.2.

Vilkkuvalot eli koiran pantaan tai tutkaliiviin kiinnitettävät led-valaisimet ovat yleistyneet metsästyskäytössä. Vilkkuvalo parantaa koiran havaittavuutta joten se voi parantaa esimerkiksi tiealueel-

le joutuneen koiran turvallisuutta. Lisäksi valo helpottaa koiran sijainnin tarkistamista ampumatilanteessa. Valolla saattaisi olla potentiaalia myös susivahinkojen ennaltaehkäisyssä: Työryhmän jäsenten tietoon on tullut yksittäistapauksia, joissa susi tai sudet ovat olleet lähietäisyydellä vilkkuvaloa kantavasta koirasta mutta hyökkäystä ei ole tapahtunut.

Karkotehajut saattaisivat olla mahdollinen keino vähentää metsästyskoiriin kohdistuvaa hyökkäysriskiä; susien on havaittu välttävän muun muassa anisöljyn hajua. Toisaalta vahvoja hajuja käytettäessä on olemassa riski, että ne vaikuttavat haitallisesti koiran aisteihin ja edelleen työskentelyyn. Karkotehajujen käyttöä ja integrointia esimerkiksi susiliiviin olisi kuitenkin kiinnostavaa selvittää tulevaisuudessa.

Karkotusvaikutukseen perustuvissa suojauskeinoissa (susikellot, vilkkuvalot, karkotehajut) kentties suurin haaste on suden mahdollinen tottuminen karkotteeseen. Työryhmä uskookin, että parhaaseen karkotusvaikutukseen päästään silloin, kun susien ihmisarkuutta voidaan samanaikaisesti pitää yllä oikein kohdennetuilla poikkeusluvilla. Lisäksi susien karkottamisen mahdollisuutta ja karkotuksen vaikutusta susien käyttäytymiseen tulisi selvittää.

Koiran taipumusten testaamista ja niihin vaikuttamista ei työryhmä nähnyt kovinkaan realistisena vahinkojen ennaltaehkäisykeinona. Konekarhu ja -susitestit voivat toki toimia luonnetestinä nuorille koirille, mutta keinotekoisesti järjestetyt tilanteet eivät välttämättä kerro siitä, miten koira tulee toimimaan aidossa kohtaamistilanteessa. Toisaalta koiran luontaisiin vietteihin vaikuttaminen on vaikeaa ja osin riskialtista. Erityisesti petoeläinten metsästykseen käytettävien koirien opettaminen pois sudenjäljeltä nähtiin riskinä; samalla voidaan vaikuttaa haitallisesti koiran riistaviettiin ja toimivuuteen.

3.1.5. Palaute ja kokemukset työryhmästä työkaluna

Työryhmän antama palaute

Toisen tapaamiskerran päätteeksi työryhmä kävi lyhyen palautekeskustelun toiminnastaan. Jäsenet pitivät työryhmän kokoa ja kokoonpanoa sopivana; 5-henkinen ryhmä pystyi keskustelemaan tehokkaasti, eikä kuppikuntia päässyt syntymään. Osallistujien taustat olivat riittävän samanlaisia, jotta keskustelu sujui luontevasti, mutta toisaalta riittävän erilaisia, jotta uusia ajatuksia ja näkökulmia saatiin mukaan keskusteluun.

Työryhmäkokousten pitäminen vapaamuotoisina, kaksipäiväisinä tapaamisina koettiin hyödylliseksi. Työryhmän jäsenet pääsivät tutustumaan toisiinsa, mikä edesauttoi keskustelun syntymistä. Huomionarvoiseksi koettiin myös se, että näin tapaamisiin saapumiseen käytetty aika ei noussut suhteessa kohtuuttoman suureksi – parituntiseen kokoukseen matkustaminen toiselta puolelta Suomea ei olisi ollut ajankäytöllisesti järkevää.

Huonoksi puoleksi työryhmän työskentelyssä koettiin tapaamisten vähäinen määrä: työryhmän yhteiset toimintatavat ja -tavoitteet olivat vasta ehtineet muotoutua, kun ryhmän työskentely jo loppui. Työryhmän jäsenet myös kokivat, että työryhmä olisi pitänyt perustaa jo siinä vaiheessa, kun susikannan hoitosuunnitelmaa ryhdyttiin valmistelemaan. Lisäksi jäsenet ilmaisivat huolensa siitä,

että työryhmän työskentely osoittautuu lopulta ”kosmeettiseksi”, eli työllä ei ole merkitystä esimerkiksi susikannan hoitosuunnitelman valmistelussa.

Työryhmätyöskentely hankkeen työntekijän näkökulmasta

Tässä hankkeessa kootun työryhmän jäsenet osoittivat selkeästi olevansa sitoutuneita työryhmän toimintaan. Kaikki jäsenet osallistuivat molempiin tapaamisiin, ja osallistuivat työskentelyyn ja hankkeen työntekijän tukemiseen myös tapaamisten välissä. Työryhmän kokoonpanon heterogeenisuus (alueellinen vaihtelu, eri metsästyskoirarotujen ja metsästystapojen kirjo) osoittautui sen vahvaksi voimavaraksi: keskusteluissa nousi esiin useita sellaisia teemoja, jotka olisivat todennäköisesti jääneet muutoin kokonaan käsittelemättä. Lisäksi työryhmän jäsenet tarjosivat hankkeen työntekijän käyttöön sellaista paikallista ja alueellista asiantuntemusta, jota olisi ollut mahdotonta saavuttaa muulla tavoin.

Työryhmän jäsenten rooli nousi merkittäväksi myös susiliivi- ja susikellokokeiluiden käynnistämisessä – jäsenet lupautuivat itse testaaajiksi, ja myös aktiivisesti etsivät ja rekrytoivat ryhmän ulkopuolisia henkilöitä mukaan testeihin. Lisäksi työryhmän jäsenet auttoivat hankkeen työntekijää luomaan testeissä tarvittavan palautteenkeruujärjestelmän.

Työryhmän perustamista kannattaa nyt saadun kokemuksen perusteella harkita erityisesti sellaisissa hankkeissa, joissa yhden tai muutaman työntekijän hallittavana on esimerkiksi alueellisesti laajoja ja moniulotteisia kysymyksiä. Lisäksi on huomionarvoista, että työryhmä voi toimia metsästäjille ja muille aiheesta kiinnostuneille luontevana linkkinä kommunikoida hanketta toteuttavan tahon kanssa; työryhmän jäseniin on kenties helpompi ottaa yhteyttä kuin kasvottomaan tutkimuslaitoksen työntekijään.

Työryhmän jäsenten rekrytointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota, ja peilata työryhmälle alustavasti asetettuja tavoitteita oletettuun kokoonpanoon jo ennalta. Mikäli työryhmän halutaan esimerkiksi toimivan linkkinä susialueella metsästävien ja hankkeen toteuttajan sekä edelleen viranomaistahon välillä, kuten ryhmä tässä toimii, on selvää, että työryhmästä on löydettävä nimenomaan susialueella metsästäviä henkilöitä. Työryhmän koko on uskallettava rajata riittävän pieneksi, jotta luonteva vuorovaikutus olisi mahdollista. Lisäksi on otettava huomioon kustannukset; erityisesti pienessä hankkeessa matkakustannukset voivat muodostaa huomattavan osan hankkeen budjetista.

Työryhmätyöskentelyn ei tarvitse rajoittua vain kokouksiin, pikemminkin tapaamisten tulisi olla yhteisiä välietappeja, joiden avulla ryhmän toimintaa suunnitellaan ja ohjataan. Luontevien yhteydenpitotapojen löytyminen voi osoittautua haastavaksi, joten varsinkin työskentelyn alussa ryhmä voisi hyötyä suhteellisen tiheästi järjestettävistä tapaamisista. Toisaalta on muistettava, että vapaaehtoisista koostettua työryhmää ei saa kuormittaa liiaksi. Työryhmän tarkoituksena on tukea hanketta ja sen työntekijöitä, ei tehdä heidän töitään.

Jotta työryhmä voisi työskennellä innovatiivisesti ja tehokkaasti, on toiminnan oltava avointa. Yhteisistä työtavoista sovitaan ja niitä noudatetaan, mutta työryhmälle annetaan vapaus suunnata toimintaansa omaehtoisesti. Työn tuloksia ei rajata liikaa, eikä niitä sanella ennakolta.

3.2. Ideoiden kerääminen metsästäjiltä

Hanketta toteutettaessa haluttiin antaa kaikille aiheesta kiinnostuneille metsästäjille ja metsästyskoiranomistajille mahdollisuus esittää omia ehdotuksiaan keinoista, joilla susien metsästyskoirille

aiheuttamia vahinkoja olisi mahdollista vähentää. Ideoidenkeruusta tiedotettiin Metsästäjä-lehdessä (Niemi 2014a), Jahti-lehdessä (Niemi 2014b) sekä kolmessa rotujärjestölehdessä (Niemi 2014c). Lehtiartikkelissa kerrottiin lyhyesti hankkeesta ja pyydettiin ottamaan yhteyttä joko hankkeen työntekijään tai työryhmän edustajiin.

Hankkeen työntekijä sai yhteensä 22 suoraa yhteydenottoa. Näistä yhdeksän tapahtui puhelimella (seitsemän soittoa, kaksi tekstiviestiä) ja 13 sähköpostitse. Lähes puolet yhteydenotoista koski susiliiviä ja sen kehittämistä (taulukko 1). Työryhmän jäsenet eivät saaneet lehtijuttujen perusteella suoria yhteydenottoja.

Taulukko 1. Lehtijuttujen perusteella saatujen yhteydenottojen jakaantuminen aihepiireittäin.

Aihe	Yhteydenottojen määrä
Susiliivi ja sen kehittäminen	10
Muut suojaustoimenpiteet	3
Sudenmetsästys	4
Susien seurantamenetelmät ja niiden kehittäminen	2
Muut aiheet	3
Yhteensä	22

Monet susiliivin kehittämisestä kiinnostuneet yhteydenottajat esittelivät erilaisia vaihtoehtoisia teknisiä ratkaisuja, kuten sähköön, mekaaninen suojan, tai karkotekaasun hyödyntämistä liivin toteutuksessa. Lisäksi osa esitti toiveensa kehitystyön taloudellisesta tukemisesta tai tarjosi osaamistaan kehitystyöhön. Susiliivin ohella yksittäiset vastaajat nostivat suojauskeinoista esille vilkkuvalon ja susikellon testaamisen sekä susien pelottelun varoituslaukauksilla ennen metsästyksen aloittamista. Neljä vastaajista esitti lievennyksiä nykyiseen susikannan hallintaan esimerkiksi sallimalla suden vapaa metsästäminen. Kaksi vastaajista esitti parannusehdotuksia susien seurantamenetelmiin (panta-seurannat, Tassu-järjestelmä, susinetti). Muita esiinnoitettuja asioita olivat susihuoli, metsästyskoirien jalostaminen haukkumattomiksi sekä tarkemmin määrittelemätön bisnesidea.

3.3. Kokeiluhankkeiden käynnistäminen

Hankkeeseen ”Metsästyskoirien suojaaminen susilta” ei alun perin suunniteltu kuuluvaksi konkreettista koiransuojausmenetelmien kehitystä tai testausta. Hankkeen aikana kuitenkin tarjoutui mahdollisuus osallistua pienimuotoisiin susiliivi- ja susikellotesteihin. Susiliivien ja -kellojen toimintaperiaatetta on esitelty yksityiskohtaisemmin tämän raportin kappaleissa 2.3.1 ja 2.3.2.

3.3.1. Susiliivitesti

Suomalainen yksityishenkilö on kehittänyt kemialliseen karkotukseen perustuvan susiliivin prototyyppiä. Liivin pohjamateriaalina on viiltosuoja kangas, ja liivin selkä- ja niskaosaan on ommeltu taskuja, jotka täytetään chiliseoksella. Liivin toimintaperiaate perustuu taskujen rikkoutumiseen suden pureman seurauksena ja edelleen chilin sisältämän kapsaisiinin aiheuttamaan kolmoishermostuskeeseen. Valmistajan tavoitteena on kehittää liivistä kevyt, koira mahdollisimman vähän häiritsevä ja hankintakustannuksiltaan edullinen suojaruste.

Liivin prototyyppiä saatiin testattavaksi kuusi kappaletta marraskuussa 2014. Testaajina toimivat vapaaehtoiset metsästyskoirien omistajat. Ensimmäisten kokemusten perusteella vaikuttaa siltä, että liivityyppi vaatii vielä runsaasti kehitystyötä. Liivien istuvuutta ja kestävyyttä on parannettava ja chilitaskujen rakennetta vahvistettava, ennen kuin suojarustetta voidaan ryhtyä testaamaan maasto-olosuhteissa.

3.3.2. Susikellotesti

Suomen riistakeskus testasi Suomen Susi ry:n aloitteesta susikelloja metsästyskaudella 2013/2014 Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa, mutta testeistä ei kerätty systemaattista palautetta. Riistakeskus tarjoutui luovuttamaan jakamatta jääneet kellot testikäyttöön, joten hankkeen loppuvaiheen resurssit päätettiin suunnata kellotestin kehittämiseen. Hankkeessa luotiin palautteenkeruuta varten sähköinen, metsästyspäiväkohtainen lomake ja ryhdyttiin rekrytoimaan vapaaehtoisia susikellotestaajia.

Susikelloja oli saatu marraskuun 2014 loppuun mennessä jaettua työryhmän avustuksella muutamia kymmeniä kappaleita, ja Suomen riistakeskus on tilannut lisää kelloja ruotsalaiselta valmistajalta. Uusi kelloerä jaetaan vapaaehtoisille testaajille mahdollisimman nopeasti, mutta testipäivien lukumäärä tulee väistämättä jäämään pieneksi metsästyskauden loppumisen vuoksi.

Susikellotestin tarkoituksena on selvittää, häiritseekö kellon käyttö koiraan tai vaikuttaako se metsästettävän riistaeläimen käyttäytymiseen. Lisäksi kerätään havaintoja mahdollisista kellon toimintahäiriöistä (esim. kellon jäätyminen). Susikellojen mahdolliseen suojausvaikutukseen ei testipäivien vähäisen määrän vuoksi ole mahdollista ottaa kantaa. Myöskään mahdollisia pitkän aikavälin vaikutuksia koiran kuuloon ei voida selvittää tämän testin perusteella.

Ensimmäisten kokemusten perusteella koirien välillä näyttäisi olevan suuria eroja siinä, miten ne reagoivat kelloon. Osa koirista ei näytä reagoivan kelloon lainkaan, mutta osa häiriintyy sen kovasta äänestä selvästi. Testin tuloksista tiedotetaan metsästyskauden 2014/2015 jälkeen.

4. Tulevaisuuden tutkimus- ja kehitystarpeet

Tässä hankkeessa keskityttiin kartoittamaan jo käytössä olevia koiriensuojausmenetelmiä sekä ideoimaan mahdollisia uusia suojauskeinoja. Yhteistä kaikille esiinnousseille suojauskeinoille on se, että niiden vaikutus vahinkoriskiin tunnetaan huonosti tai sitä ei tunneta lainkaan. Tiedonpuute johdetaan osin siitä, että aiheen tutkiminen on hyvin hankalaa – koiravahinkoja tapahtuu määrällisesti niin vähän, että suojauskeinojen vaikutuksen tilastollinen testaaminen on vaikeaa tai mahdotonta.

Kirjallisuuskatsauksen ja työryhmätyön perusteella pystyttiin tunnistamaan useita sellaisia haasteita, joihin voitaisiin vastata suuntaamalla tulevaisuuden tutkimus- ja kehitysresursseja. Vaikka erilaisten koiransuojauskeinojen kehittäminen ja suojausvaikutuksen mittaaminen on hyvin haasteellista, tarjoavat nimenomaan konkreettiset suojausmenetelmät yksittäisille metsästyskoiranomistajille mahdollisuuden vaikuttaa omaan koiraan kohdistuvaan riskiin. Seuraavassa listauksessa esitellään mahdollisia tutkimus- ja kehitystarpeita:

Suojausmenetelmien kehittäminen ja tehon selvittäminen

- Useiden eri susiliivityyppien systemaattinen kehitys- ja testaustyö. Ensimmäisessä vaiheessa tulisi saada kehitettyä liivityyppi/-tyyppejä, jotka eivät häiritse koiran työskentelyä. Kun sopiva liivi on saatu kehitettyä, voidaan ryhtyä selvittämään liivin suojausvaikutusta.
- Vilkkuvalo on jo käytössä oleva, kaikkien kiinnostuneiden saatavilla oleva ja halpa koiransuojausmenetelmä. Valoa käytetään lähinnä liikenneturvallisuuksista, mutta sillä saattaa olla potentiaalia myös susivahinkojen ennaltaehkäisyssä. Vilkkuvalon mahdollista vaikutusta hyökkäysriskiin tulisi siksi selvittää systemaattisesti suurella aineistolla.
- Susikellot ovat vilkkuvalon tapaan halpa ja helposti saatavilla oleva koiransuojausmenetelmä. Ensimmäisessä vaiheessa on selvitettävä, häiritsevätkö kellot koiran työskentelyä tai kohderiistaa. Mikäli kellojen ei todeta häiritsevän koiria, voidaan niiden tehoa pyrkiä selvittämään suuremmalla aineistolla. Myös mahdolliset vaikutukset koiran kuuloon on selvitettävä.
- Muita mahdollisia suojausmenetelmiä (esim. karkoteaineet) on testattava ja kehitettävä rohkeasti.

Suden käyttäytymisen tutkiminen

- Selvitetään koiravahinkoihin johtaneiden suden ja koiran kohtaamisten tapahtumakulkua henkilöhaastatteluin
- Testataan pannoitettujen susien reagoitua esimerkiksi susikelloon, vilkkuvaloon, karkotehajiin ja koiranhaukuun
- Toteutetaan pannoitetuilla susilla tarkasti suunniteltuja karkotuskokeita ja dokumentoidaan niiden vaikutus susien käyttäytymiseen pitkällä aikavälillä

Muu kehitystyö

- Perustetaan kaikille avoin, ajantasainen karttapalvelu susien tappamista koirista sekä alueellisesta vahinkoriskistä
- Kehitetään korvausjärjestelmää
- Selvitetään mahdollisuutta tukea vapaaehtoista metsästysmaastojen vaihtoa

Viitteet

- Anonyymi 2011. <http://www.vargfakta.se/nyheter/stovare-vargdodad-%E2%80%93-trots-skyddsvast/> [1.11.2014]
- Anonyymi 2014. <http://dnr.wi.gov/topic/wildlifehabitat/wolf/dogdeps.html> [15.10.2014]
- Backeryd, J. 2007. Wolf attacks on dogs in Scandinavia 1995–2005 - Will wolves in Scandinavia go extinct if dog owners are allowed to kill a wolf attacking a dog? Examensarbete. Institutionen för ekologi, Grimsö forskningsstation. Sveriges Lantbruksuniversitet, Sverige.
- Borgström, S. 2011. Iso paha susi vai hyödyllinen hukka? Ekologis-juridinen näkökulma suden suojelun yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies* 20. 172 s.
- Bumb, J.K., Murawski, C.M., Kartano, L.M., Beyer, D.E.Jr. & Roell, B.J. 2013. Bear-baiting may exacerbate wolf-hunting dog conflict. *Plos ONE* 8: e61708.
- Edge, J.L., Beyer, D.E.Jr., Belant, J.L., Jordan, M.J. & Roell, B.J. 2011. Livestock and domestic dog predations by wolves in Michigan. *Human-Wildlife Interactions* 5: 66–78.
- Fedderwitz, F. 2010. Protecting dogs against attacks by wolves (*Canis lupus*), with comparison to African wild dogs (*Lycaon pictus*) and dholes (*Cuon alpinus*). Master Thesis, Linköping universitet, Sweden. 32 s.
- Fritts, S.H. & Paul, W.J. 1989. Interactions of wolves and dogs in Minnesota. *Wildlife Society Bulletin* 17: 121–123.
- Hawley, J.E., Gehring, T.M., Schultz, R.N., Rossler, S.T. & Wydeven, A.P. 2009. Assessment of shock collars as nonlethal management for wolves in Wisconsin. *The Journal of Wildlife Management* 73: 518–525.
- Heberlein, T.A. 2000. The gun, the dog and thermos. Culture and hunting in Sweden and the United States. *Sweden and America* 13: 24–29.
- Karlsson, S. & Thoresson, S. 2001. Jakthundar i vargrevir - En jämförelse av jakthunds användningen i fem olika vargrevir och statistiken över vargangrepp på hundar 1999/2000. Sähköinen julkaisu ladattavissa: http://www.vargfakta.se/wpcontent/uploads/2011/08/jakthundar_i_vargrevir.pdf [7.5.2014]
- Kojola, I. & Kuittinen, J. 2002. Wolf attack on dogs in Finland. *Wildlife Society Bulletin* 30: 498–501.
- Kojola, I., Ronkainen, S., Hakala, A., Heikkinen, S. & Kokko, S. 2004. Interactions between wolves *Canis lupus* and dogs *C. familiaris* in Finland. *Wildlife Biology* 10:101–105.
- Lipsanen, S. 2014. https://www.google.com/maps/d/viewer?msa=0&mid=z1DruZha_rcs.kPiF46vd-pyM
- Maanmittauslaitos 2014. http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501 [1.12.2014]
- Niemi, M. 2014a. Koirien suojaaminen susilta – työryhmä ideoimassa uusia keinoja. *Metsästäjä* 5/2014. 62.
- Niemi, M. 2014b. Koirien suojaaminen susilta – ideoita kaivataan. *Jahti* 4/2014: 7.
- Niemi, M. 2014c. Metsästyskoirien suojaaminen susilta – uusia ideoita etsimässä. *Suomen Beagle* 3/2014: 25. Kopio artikkelissa julkaistiin *Pystykorva*-lehdessä (5/2014) ja *Ajokoiramies*-lehdessä (5/2014).
- Niemi, M., Pellikka, J. & Hiedanpää, J. 2014. Ajoketjusta seisonthaukkuun – miten pysäyttävien koirien käytöstä tuli hirvenmetsästyksen valtavirtaa? *Suomen Riista* 60: 60–79.
- Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 201. Suurpetopolitiikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki. *Raportteja* 98. 44 s. Riistavahinkolaki, Liite 1. <http://www.finlex.fi/data/sdliite/liite/5832.pdf> [12.10.2014]
- RKTL 2012. http://www.rktl.fi/tiedotteet/rktl_avaa_tuas.html [31.10.2014]
- RKTL 2013. http://www.rktl.fi/tiedotteet/susipuhelin_muuttaa_nettiin.html [31.10.2014]
- RKTL 2014. http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/suurpetohavainnot/riistahavainnot_fi_suurpetohavainnot.html [31.10.2014]
- Rossler, S.T., Gehring, T.M., Schultz, R.N., Rossler, M.T., Wydeven, A.P. & Hawley, J.E. 2012. Shock collars as a site-aversive conditioning tool for wolves. *Wildlife Society Bulletin* 36: 176–184.
- Schultz, R.N., Jonas, K.W., Skuldt, L.H. & Wydeven A.P. 2005. Experimental use of dog-training shock collars to deter depredation by gray wolves. *Wildlife Society Bulletin* 33: 142–148.
- Tikkunen, M. 2013. Suden (*Canis lupus*) aiheuttamiin koiravahinkoihin vaikuttavat tekijät. Pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto. 64 s.
- Viltskadecenter 2001. Söker vargar upp drivande hundar? Sähköinen julkaisu ladattavissa: http://www.viltskadecenter.se/images/stories/Publikationer/soker_vargar_opp_drivande_hundar.pdf

- Viltskadecenter 2007. Rovdjur och hundar. Sähköinen julkaisu ladattavissa:
http://www.viltskadecenter.se/images/stories/Publikationer/rovdjur_och_hundar.pdf [1.7.2014]
- Viltskadecenter 2009. En rapport om Viltskadecenters test av hur effektivt västen Protector fungerar skyddar hundar mot vargangrepp. Sähköinen julkaisu ladattavissa:
http://www.viltskadecenter.se/images/stories/Publikationer/forsta_test.pdf [4.5.2014]
- Viltskadecenter 2014a. Första test av elväst från Wolfproof. Sähköinen julkaisu ladattavissa:
http://www.viltskadecenter.se/images/stories/Publikationer/forsta_test%20elvast_wolfproof.pdf
[14.5.2014]
- Viltskadecenter 2014b.
http://www.viltskadecenter.se/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=48
[31.8.2014]
- Viltskadecenter 2014c.
http://www.viltskadecenter.se/index.php?option=com_content&task=view&id=100&Itemid=825
[15.10.2014]
- Wälimaa, O. 2013: Jägareförbundets jurist om paragraph 28. *Svensk Jakt*. Sähköinen julkaisu ladattavissa:
<http://svenskjakt.se/Start/Nyheter/2013/06/jagareforbundets-jurist-om-paragraf-28/> [1.12.2014]